

Nr 332.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående anslag till upplysningsverksamhet för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft; given Stockholms slott den 27 april 1917.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att, för anordnande av upplysningsverksamhet för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet angiven plan genom anställande hos kommerskollegiet av en konsulent och en biträdande ingenjör samt hos lantbruksstyrelsen av en konsulent, till arvoden åt dessa tjänstemän ävensom till rit- och skrivbiträden åt dem samt expenser å extra stat under nionde huvudtiteln för år 1918 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp av högst 30,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav låta under år 1917 förskottsvis av tillgängliga medel utanordna 5,000 kronor.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

K. Dahlberg.

Utdrag av protokollet över jordbruksärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 27 april 1917.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern SWARTZ,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LINDMAN,
Statsråden: VON SYDOW,
STENBERG,
FALK,
HAMMARSTRÖM,
MÄRTEN ERICSSON,
ÅKERMAN,
CARLESON,
HANS ERICSON,
DAHLBERG.

Departementschefen, statsrådet Dahlberg anförde efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet:

Uti skrivelse nr 176 den 29 maj 1915 har riksdagen anhållit, att Kungl. Maj:t täcktes låta verkställa utredning i fråga om anordnande av upplysningsverksamhet för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Den 11 juli 1915 anbefalldes Kungl. Maj:t kommerskollegiet, lantbruksstyrelsen och vattenfallsstyrelsen att gemensamt avgiva utlåtande med anledning av riksdagens nyssnämnda skrivelse.

Sedermera har Kungl. Maj:t den 20 maj 1916 anbefallt ämbetsverken att gemensamt avgiva utlåtande över en av representanter för jordbrukare inom Skaraborgs län gjord framställning om vidtagande av sådana åtgärder, som kunna befordra den elektriska kraftens snara sprid-

ning inom jordbruket, i vilken framställning föreslagits inrättande av en lånefond för jordbrukets elektrifiering och byggande genom statens försorg av fördelningsnät för samma ändamål.

Till ämbetsverken har dessutom överlämnats avskrift av en till domänstyrelsen ställd, den 27 maj 1916 dagtecknad skrift från kronoarrondatorer inom samma län, avseende bidrag från statens sida till arrondatorer och torpare å kronodomäner för genomförande av kronodomänernas elektrifiering.

Sedan förstnämnda tre ämbetsverk i skrivelse den 19 december 1916 anmält, att ämbetsverken först i början av år 1917 skulle kunna avgiva det infordrade utlåtandet samt att beloppet av erforderligt statsanslag, även om någon del därav skulle beräknas komma att utgå under år 1917, icke syntes behöva överstiga 30,000 kronor, har Kungl. Maj:t uti punkten 60 under nionde huvudtiteln i årets statsverksproposition föreslagit riksdagen att i avbidan på blivande proposition angående anslag till åtgärder för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft beräkna å extra stat för år 1918 ett belopp av 30,000 kronor.

Efter det ämbetsverken numera inkommit med det infordrade utlåtandet, dagtecknat den 16 april 1917, anhåller jag få anmäla detta ärende.

Med berörda utlåtande hava ämbetsverken överlämnat ett av inspektörerna över elektriska anläggningar för belysning eller arbetsöverföring avgivet yttrande jämte därvid fogat utredningsmaterial. För egen del hava ämbetsverken anfört följande:

»Lösandet av den fråga, som genom förenämnda nådiga remisser gjorts till föremål för ämbetsverkens prövning, är av synnerlig vikt. Den synpunkt, som härvid i främsta rummet tränger sig fram, är givetvis angelägenheten av att kunna i någon mån ställa jordbruksnäringen i mindre beroende av levande arbetskraft, vars anskaffande i erforderlig omfattning torde komma att mötas av alltjämt ökade svårigheter och kostnader. Därtill kommer emellertid den icke ringa betydelsen av att även landsbygden kommer i vidsträcktare åtnjutande av de övriga ekonomiska och praktiska fördelar, vilka äro förknippade med tillgången till elektrisk kraft. Det torde bland annat icke råda något tvivel om att varje åtgärd till underlättande av lantbrukets produktionsmöjligheter och till beredande av ökad trevnad för landets jordbrukande befolkning är ägnad att bidraga till motverkande av inflyttningen till städerna och emigrationen. Vilken roll en vittutgrenad distribution av elektrisk kraft skulle spela för ökande av det ekonomiska utbytet för lantmannen och därmed den sociala levnadsstandarden hos den jordbrukande befolkningen, torde utan vidare ligga i öppen dag. Vidare torde icke heller böra förbises betydelsen för utvecklingen av hemslöjd, hantverk och mindre industri på landsbygden att kunna draga fördel av den arbetsbesparing, som erbjuder sig genom användandet av elektrisk kraft för

arbetets rationella bedrivande. Vad slutligen beträffar den elektriska belysningen må särskilt erinras om att brännoljebelysningens utträngande genom densamma är en nationalekonomisk vinst av betydighet.

Olika förslag hava framställts beträffande de åtgärder, som från statens sida lämpligen kunna vidtagas för befordrande av elektrifieringens genomförande. Av dessa förslag hava ämbetsverken för närvarande ansett sig kunna upptaga till slutlig behandling allenast frågan om anordnande av en effektiv upplysningsverksamhet för befrämjande av landsbygdens elektrifiering.

Beträffande de övriga utvägar, som må kunna finnas lämpliga för vinnande av ett gott resultat i förevarande fråga, hava ämbetsverken för avsikt att senare till Eders Kungl. Maj:t inkomma med förslag, i samband varmed tillfälle även torde yppa sig att avgiva slutligt utlåtande över de framställningar i nu förevarande ämne, som blivit till ämbetsverken överlämnade.

En effektivt anordnad upplysningsverksamhet torde enligt ämbetsverkens mening kunna betraktas som ett av de mest verksamma medlen för ernående av en i möjligaste mån genomförd elektrifiering av landsbygden. Ämbetsverken anse därför, i likhet med vad som anförts i den remitterade riksdagsskrivelsen, denna fråga vara förtjänt av särskild uppmärksamhet. Givetvis beror det emellertid i hög grad på verksamhetens organisation, om därmed skall kunna vinnas det åsyftade resultatet. De elektriska inspektörerna hava i sitt yttrande närmare redogjort för de uppgifter, som kunna tänkas innefattade i den ifrågasatta upplysningsverksamheten. Härav framgår, att verksamheten kan sägas innefatta två från varandra skilda grenar, av vilka den ena hänför sig till anläggning av fördelningsnät och i vissa fall kraftstationer samt de förras anknytning till redan bestående kraftkällor eller kraftnät, medan den andra avser sättet för electricitetens användning i olika fall till jordbrukets befrämjande. Den förstnämnda uppgiften är av rent elektroteknisk art. Den andra kräver visserligen insikt i elektroteknik, men synes till sin egentligaste del vara av lantbruksteknisk natur. Med hänsyn härtill torde den förra närmast höra samman med kommerskollegiets arbetsområde, medan den senare åter mera är att hänföra till lantbruksstyrelsens.

Ämbetsverken, som ansluta sig till de uttalanden beträffande upplysningsverksamhetens natur, som gjorts av de elektriska inspektörerna, kunna likväl icke helt biträda det av dem framställda förslaget till organisation av samma verksamhet. Inspektörerna hava föreslagit anställande hos kommerskollegium i sammanhang med den nuvarande elektriska inspektionen av tvenne byråingenjörer för upplysningsverksamhetens handhavande, varjämte den speciellt lantbrukstekniska konsultationen skulle med bidrag av statsmedel fullföljas av svenska motokulturföreningen. Häri kunna ämbetsverken icke instämma. De personer, som komma att anställas för handhavande av ifrågavarande upplysningsverksamhet, böra nämligen erhålla ställningen av tjänstemän, som avlönas av staten, och vid sådant förhållande synes det ämbetsverken lämpligare, att de sortera direkt under det ämbetsverk, vars verksamhetsområde närmast beröres av den upplysningsverksamhet, varom fråga är.

Beträffande konsumenten för lantbrukstekniska spörsmål synes därför lantbruksstyrelsen vara den riktigaste tillsynsmyndigheten. I likhet med inspektörerna anse ämbetsverken också av samma skäl, att en elektrisk konsulent för ordnande av ytternäten bör anställas hos kommerskollegium. Starka skäl torde

emellertid tala för att icke anknyta denne konsulents arbetsområde direkt till den nuvarande elektriska inspektionens. Särskilt torde härutinnan böra framhållas, att de elektriska inspektörerna hava en kontrollerande och övervakande verksamhet och att de alltså även skola kontrollera de ledningar, som byggts på förslag av den elektriske konsulenten. Givetvis bör han dock kunna begagna sig av det inom den elektriska inspektionen hopsamlade materialet för erhållande av för honom värdefulla uppgifter om befintliga elektriska anläggningar.

Vid sidan av den elektriske konsulenten hos kommerskollegium torde även böra vara anställd en biträdande ingenjör. Det måste nämligen förutsättas, att konsulenten själv i stor utsträckning är nödsakad uppehålla sig på resor, och behov av arbetshjälp torde då föreligga för utarbetande av planer och granskande av handlingar m. m. Den biträdande ingenjören torde, i mån tiden det medger, efter av kommerskollegium meddelat förordnande jämväl böra hava till åliggande att biträda den under lantbruksstyrelsen sorterande elektriske konsulenten med granskning av handlingar m. m. rörande enskilda gårdselektrifieringar.

Den anordning, som ämbetsverken sålunda finna sig böra förorda, innefattar alltså en uppdelning av den tillämpade konsulentorganisationen på två olika ämbetsverk. Måhända ligger det nära till hands att anse en sådan organisationsform innebära vissa olägenheter. Det invändes kanske, att en och samme konsulent vid ett besök på en plats skulle kunna lämna råd och upplysningar såväl med avseende å den rent elektrotekniska sidan av saken som ock beträffande speciellt lantbruks-tekniska spørsmål. Ämbetsverken anse emellertid de olägenheter, som kunna vara förknippade med den föreslagna anordningen, vara av ringa betydelse gentemot fördelarna av att såsom konsulenter få personer med specialkompetens vardera på sitt område och med de bästa möjligheter till erforderlig anknytning till den förvaltningsgren, som i varje särskilt fall förfogar över den största sakkunskapen. Ett framgångsrikt resultat av den planerade upplysningsverksamheten torde nämligen i främsta rummet vara beroende av konsulentens förmåga att lämna sådana praktiskt värdefulla råd, vilkas realiserande medför de bästa möjliga fördelar för vederbörande företagare. Endast härigenom kan lantmannen väntas få det förtroende till de tekniska hjälpmedlens användning, vilket oavvisligen kräves för en rätt utveckling av elektrifieringen. Härutöver må även framhållas, att de tvenne konsulenternas verksamhetsområden i stor utsträckning icke komma att sammanfalla. Medan sålunda den under kommerskollegium sorterande konsulenten knappast torde behöva anlitas, då fråga är om anslutning till statens verk eller vissa kraftföretag, som själva sörja för distributionen i detalj, torde lantbruksstyrelsens konsulent däremot bliva tillkallad av var och en, som är i behov av råd för elektricitetens praktiska omsättning, oberoende av huruvida anslutning skett till det ena eller det andra nätet.

Ämbetsverken vilja slutligen icke underlåta nämna, att en uppdelning av upplysningsverksamheten på sätt, som föreslagits, i sig torde innebära ett realiserande av det av riksdagen framställda önskemålet om upplysningsverksamhetens anslutning såväl till sakkunskapen på den elektriska kraftens område som ock till det praktiska behov å landsbygden, vilket avsikten är att främja.

Någon splittring och bristande enhetlighet i konsulenternas arbete anse ämbetsverken icke vara att befara, då såsom självfallet torde kunna förutsättas, att de båda konsulenterna komma att stå i rapport såväl med varandra som med vattenfallsstyrelsens distributionsingenjörer. Det närmare utformandet av föreskrifterna

för konsulenternas verksamhet torde böra ske genom av Eders Kungl. Maj:t fastställd instruktion, till vilken ämbetsverken skola upprätta förslag. I samband därmed torde tillfälle även yppa sig att framlägga förslag till de grunder, efter vilka konsulent skall äga uppbära gottgörelse för meddelade upplysningar och erhålla ersättning för de för ändamålet företagna resor. Beträffande de särskilda konsultationsarvodet, som må finnas erforderliga, anse sig ämbetsverken emellertid redan nu böra såsom sin uppfattning uttala, att särskild ersättning torde böra fastställas att utgå allenast i de fall, då för lämnande av viss upplysning konsulentens personliga besök på ort och ställe göres påkallat eller konsulentens biträde begäres för mera omfattande utredningsarbeten, som icke kunna verkställas å tjänsterummet. I övrigt synes upplysnings erhållande icke böra vara förenat med särskild kostnad.

Slutligen anse sig ämbetsverken i detta sammanhang böra framhålla, att dessa statskonsulenter framför allt böra bli till nytta för de mindre och ekonomiskt svagare företagen och företagarna. För de mera bärkraftiga står som förut den omfattande privata konsultationsverksamheten till buds. Endast med en sådan utgångspunkt torde statens verksamhet på området kunna hållas inom sådana gränser, att kostnaderna för statsverket bliva av rimlig storlek.

Som ett led i den elektrotekniska upplysningsverksamheten hava inspektörerna föreslagit granskning och klagörande av möjligheterna och villkoren för elektrifiering av landsbygden i landets olika delar och uppgörandet av en allmän plan för genomförandet av elektrifieringen. Denna uppgift, som av inspektörerna tilläggas stor vikt, borde enligt deras mening göras till föremål för särskild utredning av kommerskollegium, i samråd med lantbruksstyrelsen och vattenfallsstyrelsen. För ändamålet skulle erfordras ett anslag av till en början 10,000 kronor att fördelas på två år.

Ämbetsverken vilja för sin del ansluta sig till inspektörernas uttalande om betydelsen av en utredning av ifrågavarande art. Emellertid hava vid årets riksdag i båda kamrarna väckts motioner, vari föreslås, att riksdagen ville i skrivelse till Eders Kungl. Maj:t anhålla, att Eders Kungl. Maj:t täcktes skyndsamt låta verkställa utredning om de åtgärder, som kunna inom den närmare framtiden ifrågasättas för att genom statens försorg få till stånd en så allmän elektrifiering av landsbygden i riket, som omständigheterna kunna medgiva, och att riksdagen för den ovan berörda utredningen måtte för år 1918 ställa ett förslagsanslag av 15,000 kronor till Eders Kungl. Maj:ts förfogande, med rätt för Eders Kungl. Maj:t att därav under år 1917 förskottsvis disponera erforderligt belopp.

Om dessa motioner vinna bifall och medel anvisas för ändamålet, lär Eders Kungl. Maj:t icke underlåta att på sätt, som kan befinnas ändamålsenligast, föranstalta om den allmänna plan för landsbygdens elektrifiering, vilken inspektörerna ansett böra utarbetas genom ämbetsverkens försorg. Vid detta förhållande torde inspektörernas ifrågavarande förslag för närvarande icke böra föranleda till någon särskild framställning från ämbetsverkens sida.

Beträffande de anslagsbelopp, som i sin helhet erfordras för genomförande av ovan omförmälda organisation för upplysningverksamhet till främjande av landsbygdens elektrifiering, hava, såsom ämbetsverken redan förut haft tillfälle erinra, ämbetsverken i underdånig skrivelse den 19 december 1916 anmält, att det för ändamålet erforderliga statsanslaget, även om någon del därav beräknades komma

att utgå under år 1917, icke torde komma att överstiga 30,000 kronor, vilket belopp jämväl av Eders Kungl. Maj:ts blivit för ändamålet äskat av innevarande års riksdag.

De särskilda posterna av ifrågavarande anslagssumma hava ämbetsverken ansett böra utgå enligt följande grunder. De båda konsulenterna torde böra i löneavseende jämställas med kommerskollegii elektriska inspektörer och alltså tilldelas årliga arvoden av 6,200 kronor vardera. Med arvoden under detta belopp torde det för närvarande icke finnas utsikt att kunna till innehavare av ifrågavarande befattningar erhålla personer med de kvalifikationer, som oundgängligen måste krävas av de blivande konsulenterna. At den biträdande ingenjören hos kommerskollegiets konsulent synes böra givas enahanda löneförmåner, som, efter avdrag av beräknad pensionsavgift, såsom begynnelselön utgår till tjänsteman av andra lönegraden, och honom tillkommande arvode sålunda fastställas till 5,600 kronor årligen. För skriv- och ritbiträden samt expenser torde erfordras ett belopp av 7,000 kronor, varav för kommerskollegiets del 4,000 kronor och för lantbruksstyrelsens del 3,000 kronor.

En sammanställning av de olika posterna av det för varje år erforderliga anslaget för nu ifrågavarande ändamål ter sig alltså på följande sätt:

På kommerskollegiets stat:

Kollegiets elektriske konsulent	kronor	6,200
Biträdande ingenjör	»	5,600
Rit- och skrivbiträden samt expenser	»	4,000

På lantbruksstyrelsens stat:

Lantbruksstyrelsens elektriske konsulent	»	6,200
Rit- och skrivbiträden samt expenser	»	3,000
	kronor	25,000

Härutöver skulle under 1917 erfordras ett belopp av omkring 5,000 kronor att användas för bestridande av kostnaderna för en del förberedande arbeten, eventuellt även för anställande längre eller kortare tider under senare delen av 1917 av någon eller några av ovan omförmälda tjänstemän eller biträden.»

Såsom såväl riksdagen i sin skrivelse som ämbetsverken i sitt utlåtande framhållit, medför tillgången till elektrisk kraft högst betydelsefulla fördelar i många hänseenden för landsbygdens befolkning och dess näringar. Jag torde i detta hänseende kunna inskränka mig till att hänvisa till vad sagda skrivelse och utlåtande därom innehålla.

Anordnandet av en elektrisk anläggning är emellertid ett ganska invecklat företag, som kräver särskild sakkunskap. Det är naturligt, att, då saken dessutom är ganska ny, en viss betänksamhet flerstädes kan göra sig gällande gent emot igångsättandet av en dylik anläggning och att måhända även misstag begås, så att det hela icke blir så fördelaktigt anordnat, som varit möjligt. Jag anser därför det vara ett mycket gott uppslag, som i riksdagsskrivelsen givits, då uppmärksamheten riktats på

*Departements-
chefen.*

en planmässigt ordnad konsulentverksamhet för meddelande av upplysningar i detta ämne.

Det förslag, varom nu kommerskollegiet, lantbruksstyrelsen och vattenfallsstyrelsen efter hållna överläggningar enats, synes mig kunna godkännas. Såsom ämbetsverken själva antytt, kan visserligen anordningen med konsulentbefattningar hos både kommerskollegiet och lantbruksstyrelsen samt en organiserad samverkan mellan dessa konsulenter vid första påseendet förefalla mindre tilltalande, men då det här gäller ett verksamhetsområde, som är av dubbel natur — såväl teknisk som, åtminstone delvis, agronomisk — samt berör flera grenar av administrationen, torde någon mera lämplig lösning av frågan åtminstone icke för närvarande stå att finna.

Jag vill alltså biträda förslaget om anställande av två konsulenter, en hos vardera av sistnämnda ämbetsverk. Likaledes synes behovet av en biträdande ingenjör vara styrkt. Jag vill framhålla, att ehuru denne ingenjör föreslås skola sortera under kommerskollegiet, han bör, såsom ämbetsverken även föreslagit, biträda jämväl den hos lantbruksstyrelsen anställda konsulenten, vilken synes komma att på grund av resor m. m. bliva i likhet med kommerskollegiets konsulent i behov såväl av ställföreträdare under bortovaro m. m. som av ingenjörutbildat arbetsbiträde.

Då för de nu nämnda befattningarna måste uppställas fordran på framstående ingenjörskompetens i facket, synes icke något vara att invända mot de föreslagna arvodesbeloppen.

Ej heller mot de föreslagna anslagsbeloppen till rit- och skrivbiträden samt expenser eller mot förslaget, att 5,000 kronor må för bestridande av kostnaderna för en del förberedande arbeten m. m. anvisas till utgående redan under innevarande år, finner jag mig böra göra någon erinran.

Jag får alltså hemställa, att Eders Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, för anordnande av upplysningsverksamhet för främjande av landsbygdens förseende med elektrisk kraft i huvudsaklig överensstämmelse med ovan angivna plan genom anställande hos kommerskollegiet av en konsulent och en biträdande ingenjör samt hos lantbruksstyrelsen av en konsulent, till arvoden åt dessa tjänstemän ävensom till rit- och skrivbiträden åt dem samt expenser å extra stat under nionde huvudtiteln för år 1918 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp av högst 30,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav låta under år 1917 förskottsvis av tillgängliga medel utanordna 5,000 kronor.

Till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställen behagade Hans Maj:t Konungen lämna bifall och förordnade, att proposition i ämnet av den lydelse bilaga . . . till detta protokoll utvisar skulle avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Hugo Nordlander.